

Dumitru Stăniloae

L' Amor Trinitari com a Factor d'Unió perfecta

a càrrec de: Gemma Cervera

Dimecres 16 novembre de 2016. Església Ortodoxa de la Protecció de la Mare de Déu de Barcelona.

Abans d'entrar a parlar d'aquest gran teòleg romanès que va ser Dumitru Stăniloae, voldria llegir-vos una cita d'un article seu que es diu *El sentit de l'ascesi monacal*, perquè em va semblar que reflectia prou bé la seva teologia, el que tractaré de transmetre-us posteriorment. Diu així: *El monjo és el lluitador més decidit al servei de l'Esperit, és el cavaller eminent de l'esperit*. I segueix més endavant: *...però molts s'acontenten a aixecar com a espectadors només alguna punteta del gran vel que cobreix el món infinit de l'Esperit. No aconsegueixen trencar amb aquest món i viure només en el de més enllà, absorbint-lo en ells mateixos, o elevant-se en ell, que se'ls ofereix amb la intenció que siguin escrits, com diu Sant Màxim el Confessor, amb la ploma de l'Esperit Sant*. El que vull dir amb això és que, en general, la pregària, queda dissociada en la nostra vida quan, en realitat, la vida del cristià hauria de ser pregària contínua, viure amb la consciència del transcendent en tot moment.

Més endavant diu també que l'home ha de fer un salt més enllà de la seva realitat psíquica natural, que **el domini psíquic és un oceà que cal travessar**, i és que, la raó profunda de la nostra existència queda velada mentre no entrem en relació amb aquesta font eterna, ja que **la unió perfecta amb el Déu encarnat i amb els nostres semblants és l'experiència que se'ns proposa** i és on rau la nostra veritable essència, on retrobem el que ens és propi, la nostra veritable realitat ontològica.

Per això Dumitru Stăniloae diu que la **mística no és un apèndix de la teologia**, sinó que seria la seva màxima expressió, arribar a la **visió de Déu**: quan l'home calla i Déu es manifesta plenament o, el que és el mateix, a la santedat.

M'ha semblat que aquestes paraules podien contextualitzar, al menys, bona part del seu pensament.

I passo ara a parlar de la seva vida i de la seva obra.

Dumitru Stăniloae és considerat el més gran teòleg romanès i, fins i tot, Olivier Clément afirmava que era el més gran teòleg ortodox del segle XX. Va néixer l'any 1903 a Vladeni, un poblet de Transsilvània proper a la ciutat de Brasov. En una entrevista deia: *A Vladeni, on vaig néixer, vaig començar a estimar Déu i la gent i els estimo encara ara. Allà veié la llum, que considerava un tret que definia molt bé Romania, la presència de la llum, fins i tot en la manera d'anomenar, al mateix temps, el món i la gent: lume que ve del llatí lumen (llum).* En un dels seus llibres sobre l'espiritualitat romana destaca la calidesa i la intimitat del llenguatge litúrgic romanès, fins i tot en l'ús de diminutius, amb més sentit de proximitat que de petitesa. En els pobles, aquesta proximitat i la omnipresència de Déu era un fet quotidià, que s'expressava en cada gest, en el treball, i en la bellesa dels fruits d'aquest treball. Ell **veia com a manifestacions espirituals els objectes artesanals** dels camperols, els seus brodats, el treball amb la fusta, les icones sobre vidre, els ous de pasqua pintats...., perquè totes aquestes activitats quotidianes es desenvolupaven dins d'aquest esperit de comunió, de presència del sagrat; i és que, aquests poblets, eren ben bé una **comunitat de persones properes, que segons Dumitru Stăniloae estaven unides al voltant de l'església**, amb aquell esperit que els orientals anomenen "sobornost". Quan parlava de "sobornicitate" es referia al fet que cada membre era imprescindible, no tant pel que podia aportar de profit a l'església, sinó pel fet de ser una persona única. Agraïa als seus pares haver-li ensenyat a pregar, a predicar Jesucrist, a no jutjar els altres, a viure amb humilitat i puresa...i aquestes primeres experiències de la seva infantesa les tindrà molt

presents al llarg de la seva vida i influiran notablement en la seva obra.

Fa algun temps, llegint un text sobre Constantin Brâncusi, un escultor romanès que també provenia d'un medi rural, en ell deia que la gent gran del seu poble, quan pregaven, era com si meditessin profundament i, en un documental sobre la seva vida, es veia un home que, abans de començar a esculpir una creu per a un difunt, pregava amb una gran concentració, com disposat a entregar-se totalment en la seva obra, a fer-la amb tot el seu cor. Us explico això perquè crec que aquest fet correspon a una forma de viure profundament arrelada en la fe d'un poble, a una manera de veure el món com a creació, és a dir, amb un gran respecte; per això, cada acció és santificada. Cada acte quotidià és com una ofrena, com un intent d'entrar en una dimensió eterna, sacramental, i en comunió amb el que s'està fent, oblidant-se d'un mateix. La persona, ajudada per l'Esperit Sant, està més en el que fa que en ella mateixa.

Cursa estudis de Teologia a Cernauti (actualment Cernowitz) i realitza la seva tesi doctoral sobre Dositeu de Jerusalem i la seva relació amb les terres romaneses. Veient el seu talent, el Metropolita Nicolae Balan li facilita algunes beques per estudiar a l'estranger. Estudia a Grècia, on coneix Hristos Andrutsos i tradueix la seva dogmàtica. Estudia també a Alemanya on pren contacte amb la teologia dialèctica protestant, que veu Déu com absolutament transcendent, distant de l'home, en contraposició a la **teologia ortodoxa** que ell defensa ardentment com una **teologia d'un Déu proper, immanent a la creació i que és comunica a l'home.**

És ordenat diaca l'any 1931 i prevere el 1940. El 1936 és nomenat rector a l'Acadèmia Teològica de Sibiu i professor de dogmàtica i mística. Amb la instauració del règim comunista el destitueixen del seu càrrec i l'envien a la Facultat de Teologia de Bucarest, a la

càtedra d'Ascètica i Mística i, quan l'any 1949 desapareix aquesta càtedra, ocupa el lloc de professor de dogmàtica per a estudiants de doctorat. També és arrestat l'any 1958 i condemnat a 10 anys de presó per haver col·laborat amb un grup anomenat *Rugul Aprins* (L'Esbarzer Ardent) i el seu interès pel misticisme, encara que fou amnistiàt després de cinc anys.

Va ser home casat, amb Maria Mihiu i va tenir tres fills, dos dels quals van morir. La seva filla, Lidia Stăniloae encara viu. Ell va morir l'any 1993, a Bucarest.

En biblioteques d'occident **descobreix Gregori Palamàs i Sant Màxim el Confessor, les ensenyances dels quals tindran una influència cabdal en la seva obra.** Del primer escriu un llibre titulat *Vida i ensenyances de Sant Gregori Palamàs*. En conèixer el valor de la **Filocàlia grega** comença a traduir-la i progressivament hi afegeix altres escrits dels sants Pares, alguns textos de Sant Màxim el Confessor, Sant Simeó el Nou Teòleg, Sant Joan Clímac, Isaac el Siri i d'altres que no apareixien a Filocàlia la grega. També hi afegeix autors romanesos. Treballa 45 anys en l'elaboració d'aquesta Filocàlia que finalment va arribar a 12 volums, dels quals es diu que només les notes a peu de pàgina constitueixen un tractat de teologia, un tresor de pensament espiritual; notes que va escriure amb la finalitat de fer més propers aquests escrits als homes del seu temps. Pel gran coneixement que tenia dels sants Pares i per **encarnar en la pròpia vida les seves ensenyances, molts el consideren un teòleg neopatrístic.** En un moment donat manifestà el següent: "He cercat Déu en els homes del meu poble, després en els llibres, en les idees i els símbols, però això no em donava ni pau ni amor. Un bon dia vaig descobrir, en els escrits dels sants Pares de l'Església, que era possible trobar-lo veritablement en la pregària. Poc a poc he entès que Déu és a prop, que m'estima i que, omplint-me del Seu amor, el meu cor s'obre als altres. He entès

que l'amor és comunió amb Déu i amb el proïsme i que, fora d'aquesta comunió, el món no és més que tristesa, ruïna, desolació. Si el món volgués viure només en aquest amor coneixeria la vida eterna."

Escriu una dogmàtica en tres volums; preconitza una **teologia del cor**, (en un sentit ampli, com a lloc on es fa possible l'experiència de la transcendència), per damunt d'una teologia de l'intel·lecte, una teologia **que té com a font de coneixement la intel·ligència de la fe** i com a finalitat, la salvació, que és la comunió i la vida eterna, ja que, la teologia no és un sistema d'idees abstractes sobre Déu, sinó vida i diàleg permanent amb Ell. (Trobo molt important parar atenció i pensar sobre aquesta afirmació, la fe com a intel·ligència, com a veritable coneixement. Trenca de ple amb la racionalitat que tan idolatrem en els nostres dies).

Veu el **dogma cristià com a expressió de l'amor diví** (pensem en la Trinitat, expressió suprema de l'amor, o en l'encarnació de Crist en el creient, o en la doble naturalesa de Jesucrist. Quantes persones van passar a prop seu sense captar la seva divinitat i van continuar cecs?). Els dogmes són la unitat viva en Crist. També defineix el **dogma** com una **fórmula concisa, amb objecte restringit que actua com un eix invariable, que al mateix temps canvia la vida contínuament** perquè el dogma és llum, misteri, és a dir, font de noves riqueses espirituals. La seva és també una teologia conciliadora on es retroben temps i eternitat, immanència i transcendència, matèria i esperit..., perquè d'alguna manera l'amor diví, que està de fons en tot el seu pensament teològic, resol totes les antinòmies, unint i integrant el que estava aparentment dividit. Aquí podem intuir el que és la unitat, en la qual ja no hi ha contradicció. L'amor vindria a ser com una dimensió molt més àmplia i més elevada que ho comprendria tot, i que donaria lloc a una nova comprensió, perquè, tal com diu ell, *l'amor comunica amb la raó íntima de les coses* i, en certa

manera, també ens remet a la visió de la Trinitat, en la que tot conflueix, s'uneix, sense que se'n perdi la identitat. L'amor és també una força que transfigura la realitat, que l'omple de llum i de sentit.

Les principals obres que va escriure són les següents: *Jesucrist o la restauració de l'home*; *Teologia dogmàtica ortodoxa* (en tres volums); *Ascètica i mística a l'Església Ortodoxa*; *La Santíssima Trinitat o al principi fou l'amor*; *La imatge immortal de Déu*; *Déu és amor*; *La vivència de Déu en l'ortodòxia*; *Pregària de Jesús i experiència de l'Esperit Sant*; *Jesucrist, llum del món i divinitzador de l'home*; i molts altres, a més de nombrosos articles. N'havia escrit molts per a les revistes *Telegraful Român* i *Gândirea*.

CONCEPCIÓ DE LA FE

Per a Dumitru Stăniloae **la fe és la certesa** sobre l'existència de Déu o, dit d'una altra manera, **el cor de la fe és la certesa i cap altre coneixement no pot tenir una tal certesa**. Però això es donaria en un nivell avançat. Inicialment, ell parla de la fe com la primera de les virtuts en el camí ascètic, d'esforç personal; una fe que seria una certa predisposició voluntària a creure, un moviment natural, humà, del que es posa en camí, però la fe pròpiament dita, es manifesta, a mesura que progressem espiritualment, **com un do de Déu que ja no depèn del nostre esforç personal sinó de l'acció de les energies increades en nosaltres**. *La fe llavors és experimentada pel creient com una pressió que exerceix sobre la consciència una presència, o els senyals aclaparadors d'una presència que coincideix amb la mateixa realitat en que es creu*. **Es tracta d'una presència personal i vivificant que és percebuda com a més enllà de tota comprensió** (ell diria, no irracional, sinó supraracional, més enllà de la raó). Aquesta pressió de Déu la sent l'home com un **desig de Déu de deixar-se conèixer** i d'entrar en relació amb ell.

En l'home existeix un impuls que cerca fora del món el seu fonament, ja que en ell no troba la resposta als seus dubtes i, segons Dumitru Stăniloae, aquest és el lloc on les forces superiors troben el punt d'ancoratge per a fer néixer la fe en l'home. **Constitueix l'òrgan natural que pot ser transformat pel descens de la gràcia divina en l'ull espiritual de la fe**, amb una visió clara i certa. Aquesta inclinació, aquest impuls a la fe del que parlàvem abans, ve de la imatge apagada de Déu que ha restat en l'home (o sigui, que la imatge de Déu, és la que generaria aquest moviment vers Déu, vers la ressemblança). El baptisme instaura aquesta llavor que caldrà actualitzar al llarg de la vida. Per tant, la fe demana de la nostra col·laboració per passar de ser virtual, de ser una possibilitat, a constituir-se en una **realitat viva**, en una **evidència que creix gradualment i que, amb el temps, esdevé una visió "totlluminosa"**. Aquí, doncs, passem de la intuïció a l'evidència. Però a aquesta visió diàfana no s'hi arriba si no és per l'esforç de la persona d'alliberar-se de les passions egoistes que enfosqueixen la seva vida i l'allunyen de Déu i dels altres. Aquí ja entrariem en la seva mística que comprèn una **primera fase de purificació** de passions, en sentit ampli de l'egoisme, (superació d'una vida al voltant del jo, per dir-ho d'alguna manera); d'una **segona fase d'il·luminació**, en la qual es coneix el món com a creació, com a símbol de la divinitat o com la seva manifestació i una **fase de perfecció**, d'unió amb la divinitat, en la qual és Déu qui deixa la seva empremta en el creient que està totalment receptiu a l'acció de l'Esperit Sant. I aquest vindria a ser per a Dumitru Stăniloae el diàleg d'amor recíproc del que parla tan sovint, un diàleg que és, essencialment, vida. Així s'arriba **poc a poc a aquesta certesa que la raó ja havia intuït**, però que només la fe pot acabar de confirmar. La fe, doncs, atorga certesa a la raó i, per tant, **el coneixement apofàtic és el veritable coneixement, ja que prové de Déu**. En ell és Déu el qui il·lumina, mentre que el coneixement racional prové de la

natura i està impregnat de la seva finitud i el seu relativisme. L'Esperit Sant dona la força de la fe. Quan crec amb certesa, ardentment, és signe de la presència de l'Esperit Sant.

Dumitru Stăniloae afirma que el camí per el qual **ens arriba la fe és a través d'altres persones**. Quan som a prop d'una persona amb una fe veritable, difícilment ens podem resistir a esdevenir creients també nosaltres, perquè Déu opera a través nostre i és així com es manifesta, com s'adreça a nosaltres. **La vida de l'home divinitzat pot ser manifestació**, podem veure l'acció de Déu en les seves paraules, en els seus gestos, en el seu rostre. La fe, doncs, neix de Déu a través de l'home i es difon d'home a home. **Quan la persona s'obre a l'Esperit Sant, esdevé portadora de l'Esperit i d'aquesta manera l'amor de Déu es comunica als éssers humans i els divinitza**. Per això Dumitru Stăniloae diu que la persona és subjecte de l'amor diví, perquè és també font de revelació d'aquest amor, encara que tingui la seva font fora de la natura. Això és molt interessant: l'home no és objecte de l'amor diví, sinó subjecte. No és que Déu ens estimi, sinó que **Déu ens atorga el seu amor, ens fa partícips, no com a objectes, sinó com a subjectes**. Però, no només l'home es transforma a través de la relació amb Déu, sinó que Déu també es transforma en la relació amb la persona. En el llibre "Ascética i mística a l'Església Ortodoxa" escriu el següent: *I no només jo rebo en mi el Jo de Crist, fent-me segons la Seva imatge, sinó que també el seu Jo rep el meu jo en Si, rep fins i tot el meu cos en Ell, de manera que m'integra a mi també en els Seus sentits purs, en els Seus fets purs.*

Quan Dumitru Stăniloae parla de subjecte, no es tracta d'un subjecte qualsevol sinó d'un **subjecte que té el segell de l'eternitat**. Aquest subjecte, **travessat per l'amor diví, ha canviat radicalment l'eix de la seva vida, esdevenint subjecte per als altres**, al servei dels altres ja que, **la fe que no dona fruits d'amor, no és una fe veritable**. (Quan parla de subjecte,

vol dir també que no es pot fer objecte, que no es pot definir, delimitar. També es refereix a la seva llibertat i infinitud. Vindria a ser equivalent a "persona", però quan parla de persona, destaca més l'aspecte de comunió).

La fe, que podríem dir que és al mateix temps amor, constitueix també una manera de relacionar-se, ja que descobreix en els nostres semblants profunditats insospitades, perquè Déu ens mostra el Seu rostre i ens estima a través d'ells...*la joia d'un per l'altre és un do de la Persona Suprema de més enllà de tu i ell, la qual, a través d'ell se t'ofereix a tu, i a través de tu, a ell. Aquesta fe, que és al mateix temps amor, profetitza sobre l'altre, el veu en la seva perfecció futura.* Dumitru Stăniloae diu en algun moment que *el qui estima projecta en l'altre una onada de llum.*

L A SANTA TRINITAT

La Trinitat, constitueix **el model i el paradigma de totes les relacions humanes, més específicament el model i paradigma de l'església.**

La Santíssima Trinitat és el misteri més gran que al mateix temps ho explica tot, o sense el qual res no es pot explicar. És amor sense principi i sense fi, i aquest amor de la Santa Trinitat se'ns comunica a través de Crist perquè esdevinguem portadors del Seu amor.

El Déu trinitari és l'estructura de l'Amor suprem que ha creat el món, no per necessitat, sinó per amor, amb la finalitat que la humanitat participi de la seva eternitat, de la seva plenitud i la seva comunió. Cal entendre el món, doncs, o la creació, com un do que Déu ha fet a la humanitat **amb el propòsit de que l'home transformi, transfiguri aquesta creació, que faci del món una escala vers Déu.** En el temps l'home té la possibilitat d'esdevenir subjecte de l'amor diví, es a dir, de divinitzar-se. Aquesta divinització de l'home per la gràcia divina s'acompanya de la

transfiguració de l'univers. Al mateix temps, es pot veure la **creació com a Paraula**, com a manifestació de Déu.

Dumitru Stăniloae afirma que **les persones de la Santa Trinitat mantenen entre elles una relació absolutament interior, ja que són totalment transparents i cadascuna d'elles està oberta a les altres amb la infinitud del seu amor**. Justament perquè s'entreguen totalment, perquè obren totalment el seu ésser, estan unes en les altres en una interpenetració o intersubjectivitat recíproca, **constituïnt un sol ésser**. Això explica la unitat, la perfecció de l'amor. Recordem les paraules de Jesús quan diu: "*Qui m'ha vist a mi ha vist el Pare*" (Joan: 14:9). Aquest ha de ser també el model de relació entre les persones i entre les persones i Déu "*...perquè siguin u com nosaltres som u*" (Jn 17:22). Cal destacar que en aquesta unió perfecta **no hi ha confusió, sinó que cada hipòtasi està ben diferenciada de les altres dues**. Per això Dumitru Stăniloae afirma que el misteri de *l'amor és la unió que aconseguix entre els qui s'estimen sense anul·lar-los com a subjectes lliures*. En l'amor no hi ha res que sigui objecte, perquè l'altre ocupa el lloc de la primera persona.

Després que els humans, refusant l'amor de Déu, han caigut en la mort, **el Pare celestial ha enviat el seu Fill per tal de restablir en Ell la relació de la humanitat amb el seu Creador**. Després de la caiguda, de l'allunyament del creador, a través de Crist es pot restaurar aquesta unió perduda. **La naturalesa humana retroba per l'amor la unitat dividida pel pecat, sortint així, d'un llarg oblit**. Per això Dumitru Stăniloae diu que dels encontres d'amor hauríem de dir més aviat "retrobament". Crist, que carrega amb totes les febleses humanes i, en suportar-les per amor fins a la mort, venç la mort, es transforma en Arquetip per a la humanitat, mostrant el camí: **el lligam indissoluble entre amor i resurrecció, i més encara, entre mort i resurrecció**.

"L'amor és més fort que la mort" (Ct 8:6). Crist és la nostra llum, que ens mostra no només la finalitat per a la que hem estat creats sinó també la força per avançar cap a ella i esdevenir ofrena absoluta. **Crist se'ns fa camí dins nostre** i aquest és el gran sentit de l'encarnació.

Dumitru Staniloae es **pregunta com ha pogut aparèixer en una existència eterna un temps o, si cap la possibilitat de concebre una eternitat amb caràcter temporal.** Seguint el fil del seu pensament, trobem una resposta afirmativa: temps i eternitat estan íntimament lligats perquè **el Déu Paraula cerca un diàleg permanent amb la humanitat. Un cop creat el món, Déu s'introdueix en la creació.** Aquest "al principi" és el primer intent de diàleg de Déu amb la criatura, que comença el seu camí temporal. És frontera però també punt de connexió entre temps i eternitat. **El temps, en la concepció de Dumitru Stăniloae, és l'interval entre la crida de Déu i la nostra resposta.** De fet, el temps és la condició de la relació dinàmica de la criatura que no ha arribat encara a Déu. **Un cop ha arribat plenament a Ell, el temps esdevé eon, és a dir, temps de plenitud, de joia desbordant.** Això expressaria el **procés que va de la imatge de Déu com a virtualitat a la semblança com a realització.** El temps, doncs, és la nostra possibilitat de creixement en Déu.

En la Santa Trinitat el nom de **l'Esperit Sant està associat amb l'amor**, perquè **només el tercer implica el ple alliberament de l'egoisme**, de manera que a través de *l'Esperit Sant, l'amor de la Trinitat es demostra veritablement Sant. L'Esperit Sant relaciona el Pare i el Fill (comunicació hipostasiada) sense deixar de ser persona distinta i sense procedir també del Fill. En aquest sentit, l'Esperit és també l'Esperit del Fill, però el Fill resta "Fill" en aquesta resplendor de l'Esperit d'Ell; no esdevé Pare de l'Esperit.*

LA PERSONA

La concepció de la persona, en Dumitru Stăniloae, deriva directament de la Trinitat, que és el seu paradigma. En ser creats segons la imatge de Déu, ser persona significa, ser una icona de la comunió trinitària (*koinonia*). La persona només es pot entendre en comunió. Sense comunió no hi ha persona, hi ha individu. **Cal passar, doncs, del jo psíquic individual, al jo hipostàtic, personal.** La comunió és molt més que una simple relació. La relació pot ser parcial, però en la comunió, com hem vist, hi ha un lliurament de tot l'ésser, una sortida d'un mateix (èxtasi), al mateix temps que es rep l'altre totalment.

D'altra banda, en tant que la persona és imatge de la Trinitat, és **el misteri més gran de la creació, un misteri infinit que no es pot exhaurir mai.** Les ciències humanes volen d'alguna manera definir la persona, capturar-la per mitjà de conceptes, però **la persona és un ésser teològic i es troba més enllà dels límits de la ciència. El seu coneixement total depèn de Déu que és el seu darrer fonament.** Només a mesura que la persona progressa en aquest coneixement de Déu, descobreix també les profunditats de la seva ànima, la seva infinitud inabastable. Diu l'autor: *ser imatge de Déu i romandre imatge Seva i desenvolupar-se com a tal, significa ser company de diàleg amb Déu,* perquè l'home està fet per a l'eternitat. Aquesta és la paradoxa de l'ésser humà, ser creat per Déu i al mateix temps immortal; però *l'home no és immortal en si mateix sinó que està destinat a elevar-se a la semblança amb el Creador a través d'aquest diàleg d'amor recíproc,* on l'home cerca Déu i Déu esdevé cada vegada més visible en ell.

El primer pas en el coneixement d'un mateix és el **penediment**, el coneixement dels propis pecats, de les pròpies mancances o limitacions. Aquesta realitat obre la nostra consciència i ens fa plenament responsables de tots els nostres fets i **conscients que,**

de tot el bé que fem, depèn la nostra eternitat i la dels altres. Es desenvolupa la sensibilitat, la capacitat de l'ànima de percebre Déu més enllà de tot i, en tornar-se sensible a Déu, es torna també sensible davant els altres; veu Déu en ells i els estima en Déu. Aquesta sensibilitat torna la persona plenament humana. Aquesta sensibilitat és la fe, intuïció de la realitat transcendent però sempre present de Déu, subjacent en tot el que ens envolta i en tots els que ens envolten.

Hi ha un llibre que va fer Marc Antoine de Beauregard juntament amb Dumitru Stăniloae : *Ose comprendre que je t'aime*. Són unes entrevistes que li va fer al Monestir de Cernica, un monestir proper a Bucarest. En aquest llibre afirma el següent: *Sense la gràcia, la nostra sensibilitat davant el patiment o la joia és a vegades intolerable, però la gràcia, que és caritat (amor diví), ens fa capaços d'assolir la nostra sensibilitat*. Per tant, ens fa també més generosos i receptius amb els altres.

El món esdevé camí transparent per amor als semblants i a Déu, sent la visió de la llum divina el nivell més elevat de la consciència de si. Però, quan l'home no es comunica amb tota sinceritat, quan perd la seva transparència, altera el seu caràcter d'imatge de Déu i la seva aptitud per a ser responsable dels seus germans. Llavors la vida s'enfosqueix i esdevenim individus isolats i empobrits, perquè l'egoisme ens empobreix, ens arrenca la vida, ens buida el cor; l'egoisme ens allunya dels altres i de Déu. En canvi, els qui estan propers espiritualment no parlen de manera isolada i fins i tot els seus fets es troben en una certa comunió.

L'AMOR COM A FACTOR D'UNIÓ PERFECTA I COM A ÈXTASI

Per a Dumitru Stăniloae **l'amor és la unitat de mesura per a la vida**: com més gran és l'amor, més gran i profunda és la vida, mentre que la manca d'amor rosegava dia a dia els seus fonaments.

Aquí doncs, veiem que amor i vida constitueixen una unitat, gairebé la mateixa cosa. Aquestes equivalències són molt freqüents en el pensament de Dumitru Stăniloae: amor, vida, fe, coneixement, són diferents i al mateix temps estan íntimament lligats.

L'amor seria el contrari de les passions. Si l'amor uneix, les passions fragmenten l'ésser, les comunitats. Parafrasejant a Màxim el Confessor, diu: *les passions desfan els lligams i fan que els membres d'una comunitat es devorin com les serps.*

La victòria sobre la mort, s'obté vessant-hi vida, o, el que és el mateix, **vessant-hi amor**. Per això l'amor de Jesús ha pujat a la creu, per la seva mateixa perfecció i, en ser suprema concentració de vida, ha vençut la mort, no lluitant-hi sinó travessant-la i anant més enllà, per la força infinita del seu amor, a una nova vida. Aquí podríem entendre el sentit de la impassibilitat, que no és indiferència sinó una manera de mantenir-se ferm en la serenitat, en la fe, sense perdre la pau del cor. **Aquesta força infinita del seu amor estableix el lligam íntim entre mort i resurrecció.**

Déu és la font de l'amor. Per tant, **l'amor és increat**, no és l'amor limitat, tal com l'entenem nosaltres. Ve de Déu, i l'home només **pot participar d'aquest amor** i estimar **quan s'allibera de les seves passions**, cosa que només és possible per l'ascesi purificadora de passions, que no és altra cosa que èxtasi, és a dir, sortida, oblit d'un mateix, ofrena de la pròpia vida, o dit d'una altra manera, pregària en el seu sentit més profund. Quan l'ésser humà emprèn aquest camí ascètic, quan ajudat per l'Esperit Sant s'entrega a l'abisme de bondat de Déu, en els cims més alts de la pregària **Déu hi davalla i l'omple amb el seu Amor**. Llavors, **en aquesta unió, experimenta el que els sants Pares anomenen l'embriaguesa de l'Amor de Déu**. Aquesta unió no és pròpiament pregària, ja que en la pregària encara és massa clara la consciència de la distància amb Déu, però en els nivells més alts,

la pregària s'eleva per sobre d'ella mateixa, esdevenint, segons paraules de Sant Gregori Palamàs, *rapte de la ment en Déu*. En aquests nivells opera exclusivament l'amor de Déu que eleva la criatura per damunt de la seva natura i és al mateix temps amor a Déu i amor al proïsme. Diu Dumitru Staniloae: *L'embriaguesa de l'amor de Déu m'omple de l'impuls d'estimar tots els semblants, de rebre'ls tots en el meu cor, que es troba en el cor de Déu, de sentir-me que sóc amb tots a l'interior de la mateixa "casa" de Déu que és l'Església.*

L'amor com a èxtasi, en ser un do exclusivament de Déu, penetra les coses que abans eren incomprendibles, ja que és al mateix temps llum, font suprema de coneixement. *Si abans coneixíem les coses segons les categories finites del nostre aparell cognitiu, progressivament les coneixem tal com Déu les ha pensades des de l'eternitat.* Els sants, que consagren la seva vida a la Persona Absoluta, descobreixen aquests tresors en el santuari íntim del seu cor ja que, per la pregària, coneixen el camí que mena a Déu i reposen en Ell, tal com Déu reposa en els sants; perquè el sant no oposa cap resistència a l'acció de Déu. Però, *com més avança en la llum, més sent que avança per un temple sant, en una intimitat amorosa, però que en ella restarà sempre un fons amagat d'on procedeix tota la llum.* O sigui que, **la unió mística, ni és fusió, ni identitat.** Sempre hi ha un més enllà, una infinitud que l'home no pot arribar a copsar totalment, com en el camí que fa Moisès. I, com es manifesta la santedat? Dumitru Stăniloae diu que el sant es distingeix per la seva delicadesa envers els altres, per la seva humilitat, transparència, simplicitat. Els sants són tot rostre, no amaguen res, perquè no tenen res per amagar, per això, citant Marc l'Asceta parla de que *hi ha cambres, les més interiors de l'home, on ja no hi bufen els vents dels mals pensaments, l'espai interior de l'iconòstasi, on hi habita desde el Baptisme Jesucrist.*

